

Estofiil Urho Kaleva Kekkonenist nii ja teisiti

Urho Kekkonen. Tamminiemi. Tõlkinud Elle Anupõld. Argo, Tallinn, 2005, 125 lk.; Pekka Hyvärinen. Konsultant Hannu Rautkallio. Soome mees. Urho Kekkonen elu. Tõlkinud Tauno Vahter. Tänapäev, Tallinn, 2006, 352 lk.; Pekka Lilja ja Kulle Raig. Urho Kekkonen ja Eesti. Tõlkinud Ene Kaaber. Tallinn, 2007, 260 lk.

Urho Kaleva Kekkonenist kui poliitikust ja isiksusest on ilmunud paarsada raamatut. Viimasel ajal on kolm neist tõlgitud eesti keelde. Tegemist on selle Soome riigimehe enda artiklite kogumikuga “Tamminiemi”, ajaloo huvilise ajakirjaniku Pekka Hyvärise käsitlesega Kekkonest ja tema ajastust ning Pekka Lilja ja Kulle Raigi raamatuga estofiilist Kekkoneni suhetest Eestiga.

Pekka Hyvärise teose tagakaanel leiduvas annotatsioonis märgitakse Kekkoneni kohta: “Ta on tänaseni müütiline tegelane, kelle otsuste ja nende langetamise motiivide üle tuliselt vaieldakse. Kas Urho Kekkonen oli auahne, brutaalne, edev, humoorikas, lugupeetud, manipuleeritav, omakasupüüdlik, osav, reeturlik, sõjakas või upsakas? Või olid tal kõik need omadused? Kas Kekkonen, kes sai kommunistidelt raha, oli kõigest Nõukogude Liidu kannupoiss või säilitas Soome iseseisvuse just tänu temale?”

Erinevatel aegadel ilmunud käsitlustes on U. Kekkoneni tegevusele antud nii erinevaid hinnanguid, et lugeja peab endalt küsima – kas tõesti on tegemist ühe ja sama riigimehe ja isiksusega? Ka kõnesolevate teostega tutvudes meenub vanade roomlaste aegumata tõetera *tempora mutantur, et nos mutamur in illis*. Aegade ja olude muutumine on alati sundinud inimesi kas teadlikult ja tahtlikult või ka väliste tegurite survele oma tõekspidamisi ja vaateid või vähemalt oma tegevust kardinaalselt muutma. U. Kekkonen ise on selles mõttes kujukas näide. Ta oli rahvuslikult meelestatud nooruk, kes kogu hingest vihkas Vene võimu ning hiljem kommuniste, püüdis Esimese maailmasõja ajal Saksa-

maale pääseda, et astuda seal Venemaa vastu võitleva soomlastest koosneva jäägripataljoni koosseisu. Kui see kava ebaõnnestus, siis astus ta 17-aastasena vabatahtlikult Mannerheimi väkke, osales lahingutes ning lisaks aitas mahalaskmiskomando liikmena punaseid teise ilma saata.

Kuid seesama Kekkonen asus Jätkusõja päevil, tookordsete sündmuste paratamatut arengut mõistes, Stockholmis koos Nõukogude agentidega võitlema Soome valitsuse tookordse välispoliitilise kursi vastu, s. o. asus lausa riigireetmise teele ning hiljem peaministrina ja aastatel 1956–1981 presidendina oli ta Moskva usaldusalusena Nõukogude-sõbraliku välispoliitika elluviija ning põhjendaja.

1980. aastal, veidi enne Kekkoneni 80. sünnipäeva ilmunud teost “Tamminiemi” on nimetatud tema välispoliitiliseks testamendiks. Eakas riigitegelane esitab selles oma teoreetiliste kaalutluste ning praktiliste kogemuste põhjal retsepte, kuidas tookordse suurriigi Nõukogude Liiduga hästi läbi saada ning Soome huve kaitsta.

U. Kekkoneni põhiline postulaat Soome ja Nõukogude Liidu suhete aluste kohta kujunes kibedate ajalookogemuste mõjul samasuguseks, nagu selle oli formuleerinud Stalin juba 1939. aasta sügisel: saatus ja ajalugu on määranud need kaks riiki naabriteks. Ning pingelises rahvusvahelises olukorras väikeriik lihtsalt peab arvestama suurriigi huve, kõigepealt muidugi julgeolekupoliitilisi ja strateegilisi kaalutlusi.

Moskva huvide arvestamine oli Soome juhtkonnale mõistagi ränk ning enesesalgamist nõudev ülesanne. Idanaaber oli mitte üksnes agressiivne, vaid lisaks veel kommunistlik suurriik koos kõigi neist asjaoludest tulenevate ohtudega. Ometi rõhutas Kekkonen ikka ja jälle: me peame saavutama Nõukogude Liiduga usalduslikud suhted. Tema esmane eesmärk oli saavutada olukord, kus Nõukogude Liidu juhtkond tõepoolest usuks Soome poliitika siirusesse ega kahtlustaks teda igasugustes intriigides ning koostöös Lääne suurriikidega. Kekkonenil oli põhjust kurta: “Väikese riigi traagika on aga see, et olgu tal Nõukogude Liidu suhtes kui tahes siirad ja head kavatsused, kui Nõukogude Liit seda ei usu, on kõik püüdlused asjatud ja astla vastu on asjatu üles lüüa.” (lk. 19)

Kekkonen on rahulolevana korduvalt rõhutanud, et Soome valitsusel ja temal isiklikult õnnestus siiski Moskva usaldust pälvida. Kuid küsimust – kuidas ning millise hinnaga see toimus – ta ei püstita. Kekkonen suutis Moskva rahulolu saavutada kõigepealt kahe aktsiooniga:

nn. sõjasüüdlaste protsessi ja Soome–Nõukogu-de lepingu sõlmimisega 1948. aastal.

Teatavasti Soome valitsus oli sunnitud Moskva nõudel endise presidendi R. Ryti, välisministri V. Tanneri ja rea teisi juhtpoliitikuid kohtu alla andma. Kohtuministrina aitas U. Kekkonen 1945. aasta novembrist 1946. aasta veebruarini toimunud protsessi läbiviimisele aktiivselt kaasa. Ryti mõisteti 10 aastaks vangi, teistele jagus aastaid vähem.

Kekkonen mängis aktiivset rolli ka Soome ja Nõukogude Liidu sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise lepingu sõlmimisel 1948. aastal, pidades ka salajasi läbirääkimisi Moskva esindajatega.

U. Kekkonen peab neutraliteedipoliitika võidukäiku Soome sõjajärgsete aastate välispoliitika üheks peamiseks saavutuseks. Artiklis “Neutraliteedipoliitikast” ta tõdeb: “Soome välispoliitika on juhindunud põhimõttest, et meie ei saa lahendada oma julgeolekupoliitilisi probleeme mõnelt suurriigilt teise vastu kaitset otsides, vaid kõrvale jäädes suurriikide huvikonfliktidest ja arendades häid suhteid kõikide maadega.” (lk. 103)

Teadagi ei olnud neutraliteedipoliitika teele asumine sugugi lihtne. Stalini ja Molotovi suhtumine sellesse küsimusse on teada: kes ei ole meie poolt, on meie vastu. Võiks meenutada, et pärast Talvesõda leidis Soome, aga ka Rootsi valitsusringkondades laia poolehoidu Soome ja Rootsi kaugeleulatava lähenemise kava. Eesmärgiks oli mõistagi mõlema riigi julgeoleku kindlustamine neutraliteedipoliitika alusel. Kava ei õnnestunud ellu viia just Moskva vastuseisu tõttu. Kremlis oletati, et tegemist on hoopis kavala plaaniga, kuidas Soome saaks Rootsi kaasa kiskuda Nõukogude-vastase poliitika teele.

Pärast Teise maailmasõja lõppu suutis Soome juhtkond eesotsas J. K. Paasikivi ja U. K. Kekkoneniga Stalinit ja Molotovi siiski veenda, et ametlik neutraliteedipoliitika vastab idanaabri huvidele. Kuivõrd ehtne see neutraliteedipoliitika oli, on vaieldav, Nõukogude Liidu domineeriv mõju Soome majandusele, sise- ja välispoliitikale ja teistele eluvaldkondadele oli üldiselt tuntud. Kujunenud olukorra iseloomustamiseks tuli käibele termin *Finnlandisierung* – soomestumine. Kekkonen oli häiritud, ta vaidles sellise termini kasutamise vastu ning väitis, et Soomel pole Nõukogude Liiduga mingeid erisuhteid. Ta oli sunnitud tegema halva mängu juures hea näo ja avalikult üles kutsuma enesepiiramisele ning ka enesetsensuurile, kinnitades: “Kui vaatame enda ümber ringi, näeme igas ilmasuunas asju, mille

nimel peaks inimlikkuse nimel protesteerima. Aga me ei tee seda.” (lk. 18)

Artiklis “Välispoliitikast ja ühiskondlikust arvamusest” kinnitab Kekkonen, et iga riigi juhtkond peab suutma tegutseda nii rahva tahte kohaselt kui ka selle vastu. Ta oli arvamusel, et sisepoliitikas võiks enamasti soovitada esimest võimalust, kuid välispoliitikas peab valitsus julgema tegutseda ka rahva meeleolusid arvestamata. Kekkonen väitis, et rahva toekspidamised tuginevad sageli hetkeemotsioonidele, kusjuures ei mõisteta kompromisside vajadust ega olla küllaldaselt informeeritud poliitilistest realiteetidest.

Niisiis kujutatakse U. Kekkoneni teoses “Tamminiemi” Soome sõjajärgsete aastakümnete välispoliitika fassaadi, selle ametlikku ja esinduslikku külge.

Seevastu Pekka Hyvärineni raamatus “Soome mees. Urho Kekkonen elu” antakse nimikan-gelase elutööle hoopis kriitilisem hinnang ning jälgitakse, mis toimus tookord Soome sise- ja välispoliitikas fassaadi ning kulisside taga. Autor pühendab palju tähelepanu U. Kekkoneni isikuomaduste kujutamisele. President oli kahtlemata jõuline, eesmärgi- ja tahtekindel ning resolutsuse loomuga isiksus. Pealegi oli ta äärmiselt töökas ning püüdis süveneda riikliku elu kõikidesse valdkondadesse. Kuid nagu tugevate isiksuste puhul sageli juhtub, oli ta iseenda eksimatuses veendunud ning omandas iseka ja leppimatu poliitiku maine. P. Hyvärinen kinnitab: “Seda raamatut kirjutades olen imestanud, kuivõrd lõputult võimuahne ja teise suhtes ükskõikne president valitses Soomet veerand sajandit.” (lk. 320) Mõistagi tegi ta paratamatult kompromisse, kuid temaga vastuollu sattuda oli ohtlik. Mõnedki kõrgel positsioonil olevad isikud, kaasa arvatud ministrid ja kõrged sõjaväelased, said seda omal nahal tunda. President oli Soome kaitsejõudude kõrgem juht ning tema ametiajal oli Soome relvajõudude eesotsas viis meest. Kui üks või teine kindral polnud Kekkoneni arva-tes küllalt paindlik, tuli tal oma ametikohaga hüvasti jätta.

On täiesti loogiline, et sellise positsiooni ja iseloomuga mees hakkas end lõpuks asendama-tuks pidama. Mis aga kõige huvitavam – ka suur osa Soome poliitilisest eliidist ja rahvast arvas sedasama. Samas oli laialt teada, et Kekkonen eiras sageli poliitikutele tavaliselt esitatavaid moraalinoodeid. Tema alkoholilembus oli tun-tud. Tugeva isiksusena meeldis ta naistele ja tõm-bas ligi just tugevaloomulisi naisi. T. Hyvärinen käsitleb sedagi küsimust üsna konkreetsetl.

Kord presidendivalimiste eel väideti Kekkoneni rivaalide kohta: üks joob ja teine rikub abielu, seega neid ei sobi valida. Vastuseks öeldi, et Kekkonen teeb mõlemat, kuid valitakse ikka ja jälle presidendiks.

Niisiis kujunes Kekkonenist autokraatset tüüpi riigijuht, kellesse suhtuti kui majesteeti. P. Hyvärinen tõdeb: “Kekkose ajal said end vabalt väljendada ainult need, kes jagasid presidendi seisukohti. [– – –] Teisitimõtlejaid aga ahistati ja pagendati üksindusse. President piiras sõnavabadust varjatud niiditõmbajana ning manitsuskirjadega, milles esitas inimestele süüdistusi, ja mõistis neid hukka.” (lk. 320–321)

Nagu eespool märgitud, põhjendas U. Kekkonen oma poliitikat idanaabri suhtes geograafilistest ja ajaloolistest teguritest tuleneva paratamatusena. P. Hyvärinen tõstab esile veel ühe teguri: “Kekkosele oli alati kõige tähtsam Nõukogude Liit. Ta sidus Moskva kogu oma elu ja karjääri. Ta arvas, et Kremlist saab maailmapoliitika keskus. Soome suudaks oma iseseisvust ja rahvuslikku olemasolu säilitada üksnes Nõukogude Liidu sõbrana.” (lk. 319) Ta teisel: “Ta uskus, et lõppude lõpuks osutub võitjaks Nõukogude Liidu juhitud süsteem. Tõenäoliselt hakkavad erinevad majandussüsteemid üksteisele lähenema, võtavad üle teisele iseloomulikke jooni.” (lk. 80)

Kekkoneni lähedastest suhetest Nõukogude juhtkonnaga on juba palju kirjutatud, kuid P. Hyvärinen on sellegi teema kohta leidnud Moskva arhiividest uusi ja huvitavaid andmeid, näiteks üleskirjutused presidendi ja tema lähikondlaste jutuaajamistest Nõukogude juhtkonna ning KGB esindajatega. Kekkoneni eeskuju nakatas ka teisi Soome riigi- ja ühiskonnategelasi arvestama kuni pisiasjadeni Moskva huve. Mitmed autorid on kinnitanud, et enamikul juhtpoliitikutest oli Nõukogude saatkonnas Kasarmikatul ühe või teise KGB töötajast usaldusisiku näol lausa pihiisa. P. Hyvärinen väidab: “1960. aastatel oli Moskva Soome poliitikute jaoks varustuskontor, pank ja sotsiaalamet. Kommunistid, sotsiaaldemokraatide opositsioon ja Maaliit kerjasid rublasid oma poliitilise töö jaoks. Samade parteide juhid ja nende perekonnaliikmed olid avasüli valmis vastu võtma tasuta puhkuseid Nõukogude sanatooriumides ja teistes raviasutustes.” (lk. 139)

P. Hyvärinen lisab huvitavaid seiku ka sellisele juba tuntud teemale, nagu seda on Moskva roll Kekkoneni presidendikarjääri kindlustamisel. Kekkonen kavandas oma positsioonide kindlustamiseks Nõukogude Liiduga salajasi

pettemanöövreid ning võttis Moskvast vastu nii majanduslikku kui ka poliitilist toetust. Ka teised autorid, kaasa arvatud Max Jakobson, on kinnitanud, et Soome võimuvõitluses oli otsustajaks Moskva.

Enne 1956. aasta jaanuaris toimunud presidendi (õigemini – valijameeste) valimisi toimunud kampaaniat on nimetatud Soome riigi ajaloo kõige ägedamaks ja jõhkramaks valimisvõitluseks, kus lõpptulemus ei sõltunud üksnes hääletajate tahtest, vaid ka Moskvast ning KGB-st. P. Hyvärinen kinnitab: “Kekkosest löödi valusamalt kui ühtegi varasemat või hilisemat presidendikandidaati. Liiksid jutud võõrastest naistest, joomingutest ja kaklustest. Kekkonen tembeldati tahtejõuetuks Kremli käsilaseks.” (lk. 87) Siiski sai ta 300 valijamehe seast 88 pooldajat, tema peamine konkurent sotsiaaldemokraat K. A. Fagerholm aga 72.

Otsus langetati 15. veebruaril 1956. P. Hyvärineni sõnutsi kaubeldi hääletega ning eriti väikeparteide esindajad tundsid end ajaloopöörajatena, tähtsamate kandidaatide lobistid ahvatlesid neid oma meest toetama. Õhk oli lubadustest paks, otsustajatele lubati raha, võimu ja ameteid. Asja tegi eriti põnevaks asjaolu, et kulisside taga ootas oma šanssi senine president J. K. Paasikivi, kes ise ei kandideerinud, kuid andis nõusoleku musta hobuse rolli mängimiseks. Paasikivil oli arvukalt pooldajaid eriti Koonderakonna ja teistegi poliitiliste jõudude seas. Ka kommunistid eelistasid Kekkoneni Paasikivi, kuid Moskvast mõeldi teisiti. V. Molotov saatis KGB Helsingi esindaja Viktor Vladimirovi kaudu Soome kommunistidele korralduse, et Paasikivi tuleb mängust välja lülitada. Kask täideti: Paasikivi sai vaid 84 poolthäält Fagerholmi 114 ja Kekkoneni 102 vastu. Ka viimane hääletusvoor oli dramaatiline – Kekkonen sai täpselt hädavaljalikud 151 häält.

Ka järgnevatel presidendivalimistel 1962. aastal nautis Kekkonen Moskva mitmekülgset toetust. Rahalise toetuse üldsumma pole teada, kuid veel pärast valimisi saadi lisatoetuseks 10 miljonit Soome marka valimiskampaania kulude katteks.

Kekkoneni sisepoliitiliste positsioonide kindlustamiseks ei põlatud ka otseseid provokatsioone. Näiteks nn. noodikriisi puhul esitas Nõukogude Liit 30. oktoobril 1961. a. Soomele nõude alustada sõjaväelisi konsultatsioone, väites, et Lääne-Saksamaa on kujunenud ohuks rahule. Kekkonen sõitis Novosibirskisse Hruštšoviga asju klaarima ja võis koju saabudes edukalt mängida “kodumaa päästja” rolli. Opo-

sitsioon hajus, rahvas oli presidendi selja taga nagu 1939. aasta sügisel.

Järgnevatel presidendivalimistel 1965. aastal oli Moskva roll vähem märgatav, kuid Kekkonen pidi taluma mitmekülset kriitikat ning kolmandik valijameeste häältest läks vastaskandidaadidele M. Virkkunenile ja V. Vennamole.

1974. aasta valimiste lähenedes teatas Kekkonen, et valijameestega valimistel ta enam kaasa ei mängi. Ometi oli ta valmis presidendina jätkama, kui rahvas seda soovib ja leitakse selleks sobiv juriidiline moodus. Vajalik moodus leiti. Mitme erakonna kokkuleppel suruti Eduskunnas läbi erakorraline seadus, mille alusel Kekkonen nimetatigi järgneavaks neljaks aastaks presidendiks.

Kekkonen kandideeris siiski veel ka 1978. aasta valimistel. P. Hyvärinen nendib: "Ta hoidis kramplikult võimust kinni, sest teistsugust elu ta ei tundnud. Lähikondlased kandsid hoolt selle eest, et president hakkas end pidama asendamatuks." (lk. 293–294) Kuigi ligi kaks kolmandikku valijaist jäi koju, töötas masinavärk endiselt ja Kekkonen valiti veel kord presidendiks. Viimased ametiaastad olid halveneva tervisega vanahärrale rasked, kuid esialgu ta pidas vastu. Septembris 1981 läks ta haiguspuhkusele ja 26. oktoobril 1981 esitas lahkumispalve.

Kahtlemata on üheks huvitavaks teemaks välismaailma, eriti Lääne demokraatlike riikide suhtumine Kekkonenisse ja tema poliitikasse. On selge, et Soome president esines sageli vahendajana Moskva ja teiste riikide vahel. P. Hyvärinen kinnitab, et Kekkoneni poolt läänemaailma tehtud visiitide stsenaariumid koostati Moskvas, s. o. Soome presidendile teatati, millise sõnumi ta peaks ühe või teise riigi juhtkonnale esitama. Näiteks pidi ta Norra valitsust ähvardama: kui Norra territooriumile paigutatakse NATO tuumarelvi, pühib Nõukogude Liit Norra maapinnalt. Londonis konstateeriti pärast Kekkoneni visiiti, et Soome president ei olnud üheski küsimuses meie poolt. 1961. aasta sügisel, enne USA-visitit, käis L. Brežnev Helsingis Kekkoneni ette valmistamas. Washingtonis esitas ta innukalt Moskva seisukohti ning tähendas lõpuks: "Olen vahendanud peamiselt venelaste seisukohti, millest on võinud jääda mulje, et räägin iseenda eest." (lk. 131)

Pekka Lilja kirjutab kõnesolevale raamatule lisatud järelsõnas Hyvärineni Kekkoneni-käsitluse kohta: "Kas Soome oli Kekkose ajal Nõukogude Liidu ees "käpuli" ehk kas soomestumine tõesti toimus või oli see kõigest öel Lääne propaganda? Ka Pekka Hyvärise esitatud tõendid

on niivõrd veenvad, et käpuli olekut pole mõtet vaidlustada. Tuleb siiski pidada meeles, et käpuli oli ametlik Soome, kuid mitte rahvas." (lk. 327) Ilusad sõnad, kuid ometi on selge, et kommuniste ja nendele lähedasi ringkondi ühendava Soome Rahva Demokraatliku Liidu positsioonid olid kaua aega üllatavalt tugevad.

Samas ei tohi unustada, et U. Kekkonen ei hüljanud kunagi Soome kõige olulisemaid huve ning lükkas tagasi sellised idanaabri nõudmised, mis võinuks riigile ohtlikuks saada.

Kõrvaltvaatajale näib, et hulk aastaid pärast sõda oli J. K. Paasikivi rajatud ning U. K. Kekkoneni jätkatud välispoliitiline kurss paratamatu. Kuid "Kekkose režiimi" kahel viimasel aastakümnel olnuks ilmselt võimalik ka teistsugune, hoopis läänelikum poliitika.

Pekka Lilja ja Kulle Raigi raamatus "Urho Kekkonen ja Eesti" on kokku võetud üks aspekt selle soomlaste poolt kolme kõige suurema Soome riigimehe hulka arvatud isiku tegevusest. Pekka Lilja on tabavalt kirjutanud: muus osas võib Kekkose kohta öelda mida tahes, kuid tema siirast sümpaatiat Eesti suhtes ei saa vaidlustada. Ta oli ainuke Soome president, kellele Eesti tõelikult korda läks.

Noore U. Kekkoneni kui aatemehe veendumuste aluseks oli sügav isamaalisus, mis oli seotud püüetega võidelda ka hõimlasrahvaste vabaduse eest. Aastail 1919–1920 toetas ta kõigest hingest karjalaste ülestõuse Vene võimu vastu, organiseeris vabatahtlikke ning oli ka ise valmis Karjalasse minema. Samal ajal hindas ta kõrgelt ka eestlaste võitlust iseseisvuse eest. Kekkonen oli juba noores eas aktiivne ajakirjanik, kes esitas hakatuseks Kajaani ajalehes ja hiljem arvukates teistes väljaannetes oma tõekspidamisi. Esialgu oli tema artiklite keskne teema võitlus Venemaa ja kommunistide vastu ning hõimurahvaste tulevik.

Tõeline estofiil kujunes Kekkonenist üliõpilaspõlves, õppides aastatel 1920–1926 Helsingi ülikoolis õigusteadust. Just tol ajal tõusid Soome üliõpilaskonna kõrgele hõimuaated. 1921. aasta märtsis loodud Eesti–Soome Üliõpilasklubi reorganiseeriti 1923. aastal Akadeemiliseks Hõimuklubiks. Klubi suunitlust iseloomustab juba tema nimi. Teiseks hõimuliikumise oluliseks keskuseks oli vana ja tuntud üliõpilasorganisatsioon Pohjois-Pohjalainen üliõpilasselts. Mõistagi olid hõimuaated tähtsal kohal ka Akadeemilise Karjala Seltsi (AKS) ja Soomluse Liidu tegevuses.

Kekkoneni Eesti-kiindumuse äratajateks olid mõned mainitud organisatsioonides tegut-

senud estofiilid, kelle nimed väärivad meenutamist. Näiteks oli Kekkoneni lähedane sõber ja ülikooliaegne toakaaslane Kaarlo Hillilä võidelnud Eesti Vabadussõjas Põhjapoeegade rügemendis jaoülemena. Vabadussõja ajal oli Eestis viibinud ka Vilho Helanen, kes 1921. aastal avaldas Helisingis raamatu "Suomalaiset Viron vapaussodassa". Kekkoneni Eesti-innustuse üheks õhutajaks oli esialgu üliõpilane, hiljem magister Niilo Kärki, keda peetakse AKS-i juhtivaks ideoloogiks ning Soome–Eesti–Ungari koostöö õhutajaks. Kekkoneni estofiilidest sõbrad olid Martti Haavio, hiljem tuntud rahvaluuleteadlane, etnograaf ja kirjanik, Helsingi Ülikooli professor ja Soome Teaduste Akadeemia liige; Aaro Pakaslahti, hiljem diplomaat ja Soome välisministeeriumi töötaja, samuti Yrjö Vuorjoki jt.

Tänu aktiivsele ühiskondlikule tegevusele tõusis Kekkonen peagi Helsingi üliõpilaskonna liidrite sekka ning oli aastatel 1927–1928 Ylioppilaslehti peatoimetaja. Pekka Lilja iseloomustab lähemalt tema tegevust hõimuaate propageerimisel ning Soome ja Eesti üliõpilaskonna lähendamisel. Ta refereerib Kekkoneni artikleid ja kõnesid, juhib tähelepanu tema Soome–Eesti üliõpilaspäevade korraldamisele jne.

U. Kekkonenist kujunes veendunud nn. Estofennia (ka Esthofennia) idee kaitsja ning propageerija. Sellise mõiste esitajaks oli teatavasti Helsingi ülikooli geograafiaprofessor Väinö Auer, kes alates 1928. aastast asus kõnelema ja kirjutama Soome ja Eesti koostöö paratamatust vajadusest kaitseks idast ähvardava punase laviini vastu. Ta väitis, nagu mõnigi mees enne ja pärast teda, et "lääne kultuuri piir kulgeb piki Rajakoskit ja Peipsi järve" (lk. 33). Nii Auer kui ka tema ideedest vaimustatud akadeemiline noorus lootsid, et ka Karjalas, Annuses ja Ingerimaal puhkeb kord uus päev.

Üliõpilaslehe 1928. aasta 3. märtsi juhtkirjas kutsus peatoimetaja U. Kekkonen üles Esthofennia loomisele. Ta hindas kõrgelt asjaolu, et eestlased on saavutanud omariikluse, ning rõhutas Eesti iseseisvuse tähtsust Soome julgeolekule. Pekka Lilja sõnade kohaselt olid juhtkirjas kokku võetud Eesti–Soome suhete peamised põhimõtted: "Eesti on mõistuse ja südame asi, see tähendab ühise julgeolekupoliitika edendamist ja hõimutunde kasvatamist. Eesti ja Soome ühtsus on Soome välispoliitika põhijooni." (lk. 34) Seda seisukohta põhjendas Kekkonen oma kõnedes ja artiklites korduvalt hiljemgi.

Ometi tuleb kõnesoleva teema kommentaari

riks lisada, et estofiilid koos oma Estofennia-kavaga ujusid Soome ühiskondlik-poliitilises elus vastuvoolu, sest sealse poliitilise ja majanduseliidi seas domineeris Skandinaaviale lähenemise püüe. Sellise Fennoskandia vaatekoha poolt rääkisid geograafiline faktor, ajalugu, rootsikeelse elanikkonna oluline roll Soome majanduses, poliitikas ning kultuurielus, välispoliitilised kaalutlused jne. Seevastu Kekkonen kuulus nende rahvuslaste sekka, kes suhtusid Rootsisse mitmel põhjusel üsnagi negatiivselt. Pekka Lilja väidab isegi: "Ta oli leppimatu Rootsi-vastane, kes varjunime Mies Suomalainen all väljendas teravat Rootsi-vastast hoiakut 1930. aastate lõpuni." (lk. 35) Kekkonen oli veendunud, et riiki ähvardava ohu korral Rootsi Soome kaitseks välja ei astu.

Kekkoneni ja tema mõttekaaslaste propaandal Eestile lähenemiseks ei saanud ka välispoliitika alal edu olla. Helsingis jäi juba 1920. aastate esimesel poolel domineerima arvamus, et liit Eesti või laiemalt Balti riikidega oleks Soomele rohkem kahjuks kui kasuks.

1930. aastate algupoolel toimus nii Soome kui ka Eesti hõimuliikumise peamiste kandjate – akadeemiliste ringkondade – seas terav maailmavaateline lõhenemine. Soomes asus osa veendunud estofiile eesotsas tulihingelise V. Helaneniga pooldama paremradikaalset Lapua liikumist ja selle järelmina loodud organisatsiooni Isamaaline Rahvaliikumine (IKL). Helanenil ja tema mõttekaaslastel kujunesid tihedad suhted Eesti mõttekaaslastega – vabadussõjalaste liikumise juhtidega, kõigepealt A. Sirguga. Ka Akadeemilises Karjala Seltsis toimus sügav lõhenemine. P. Lilja märgib: kui AKS oli V. Helaneni ja tema sõprade juhtimisel üha enam langenud paremradikaalsusesse, muutus lõhe Kekkoneni liini pooldajatega ületamatuks. Aprillis lahkusid 52 kekkoslast AKS-st.

Seoses 1934. aasta 12. märtsi riigipöördega Eestis suurenesid vastuolud veelgi. Helanen mõistis Pätsi tegevuse hukka, seevastu Kekkoneni kohta väidab P. Lilja: "Ta hoidus Eestit kritiseerimast – sõjaelsest ajast ei ole leida ühtki tunnistust selle kohta, et Kekkonen oleks teinud Eestile avalikult etteheiteid Pätsi ja Laidoneri poolt 1934. aastal kehtestatud eriolukorra pärast, ehkki ta südames soovis Eesti naasmist demokraatia teele." (lk. 34–35) Kekkonen ei kiitnud vapside tegevust heaks ning ühes 1938. aastal peetud kõnes kutsus ta üles mitte arvustama Eesti olusid. Lisaks pidas ta ise siseministrina visa võitlust vapside ideekaaslaste – Isamaalise Rahvaliikumise – keelustamise eest.

Seoses asjaoluga, et V. Helanen ja IKL juhtivat tegelased osalesid vapside riigipöördekatse ettevalmistamisel, oli hõimuliikumine saanud veel ühe hoobi. 1936. aasta veebruaris moodustati Helsingis hõimusuhete arendamiseks uus organisatsioon – Soome–Eesti Selts. Kuigi seltsi esimeheks valiti K. Kallio ja aseesimeesteks S. Ivalo ning J. K. Paasikivi, oli selle sisuliseks juhiks Kekkonen.

Teadagi oli U. Kekkonen tubli sportlane, muuseas ka Soome meister kõrgushüppes 1924. a., samuti Soome Spordiliidu esimees 1931–1947 ning Soome Olümpiakomitee esimees 1938–1948. Kulle Raig on kõnesolevas teoses pealkirja all “Ka sport on kultuur!” andnud ülevaate Kekkoneni rollist Soome–Eesti spordisuhete arendamisel.

Teise maailmasõja puhkemisega kaasnenud sündmused tabasid rängalt nii Eestit kui ka Soomet. Seoses Moskva nõudmistega sõjaväebaaside rajamiseks Eestis oli Kekkonen teadaolevalt ainus Soome riigitegelane, kes üritas midagi teha Eesti heaks. Koos välisministeeriumi poliitikaosakonna juhataja A. Pakaslahtiga peeti vajalikuks organiseerida Moskvas Põhjamaade ühine diplomaatiline tegevus Eesti toetamiseks. Kekkonen rääkis sellest kavast peaminister A. K. Cajanderile, kuid viimase seisukoht oli mõistagi eitiv.

Ka sõjapäevil ei unustanud Kekkonen Eestit. Saksa okupatsiooni ajal oli ta informeeritud eestlaste olukorrast ja arutas koos lähemate mõttekaaslastega, kas Eesti iseseisvust ei saaks kuidagi taastada. Mõistagi puudusid selleks reaalsed võimalused.

Küll aga suutis Kekkonen koostöös kõigepealt K. Vilkunaga palju ära teha Soome põgenenud eestlaste abistamiseks, hoolitsedes nende elamisvõimaluste ja toitlustamise eest. Parlamendi kaudu avaldas ta valitsusele survet, nii et viimane ei pidanud mobilisatsiooni eest Eestist lahkunud mehi enam kurjategijateks, vaid poliitilisteks põgenikeks. Saavutati, et soomlased ei teatanud enam Saksa võimudele üle lahe siirdunud eestlaste nimesid. Kekkoneni ja Vilku nimega on seotud ka eestlastest koosneva jalaväerügemendi (JR 200) loomise mõtte algatamine.

Pekka Lilja märgib põhjendatult, et pärast Jätkusõda tuli Kekkoneni Eesti-suhetesse pikk paus. Vennasrahvaste vahele oli tõmmatud raudne eesriie, Soome sild näis olevat lõplikult suletud. Alles 1950. aastate teisel poolel loodi peamiselt akadeemik Kustaa Vilku ning professorite Väinö Kaukoneni ja Lauri Posti

algatusel Eestiga teatud kontakt. Eriti oluline oli muidugi see asjaolu, et Soome televisioonisaated olid Põhja-Eestis nähtavad ning seetõttu olid eestlased Soome oludest paremini informeeritud kui soomlased Eestist.

Otsustavaks läbimurdeks Eesti-Soome suhetes oli president U. Kekkoneni visiit Eestisse 11.–14. märtsini 1964. Meie vanem põlvkond meenutab tänaseni, et see külaskäik süvendas eestlaste eneseusku, äratas lootusi ning demonstreeris, et soomlased pole meid unustanud. Selle sündmuse tähtsust arvestades on Kulle Raig esitanud ajaloolisest visiidist tervelt sajalt leheküljel põhjaliku ülevaate koos selle teema juurde kuuluvate kurioossete seikadega.

Ka Tallinna-Helsingi laevaliini rajamine on otseselt seotud Kekkoneni tegevusega. Soomlased olid sellel teemal Nõukogude esindajatega korduvalt juttu teinud, kuid Moskva lihtsalt ignoreeris neid ettepanekuid. Kui aga Kekkonen 25. veebruaril 1965. a. Kremlis selle küsimuse Brežnevi, Mikoiani ja Kossõgini ees tõstatas, järgnesid kiired teod.

Innustunud spordihuvilise Kekkoneni käsi oli mängus ka Eesti-Soome spordisuhete taaselustamisel, kusjuures Eesti poolt olid selles osas kõige aktiivsemad Arnold Green, Heino Sisask jt. Saavutati isegi, et mitmel spordialal toimus Eesti-Soome maavõistlusi, näiteks 1967. aastal toimus neid koguni 19 ning kokku võisteldi Soomes ja Eestis 74 korda (lk. 298). Hiljem Moskva survele spordikontaktid hõrenesid ja maavõistlused keelati hoopis – Eesti polnud ju iseseisev riik!

Niisiis annavad kõnesolevad raamatud mitmekülgse ülevaate U. K. Kekkoneni elutööst ning tema nimega seotud ajalooetapist, mille kohta võib vaid kergendatult tõdeda: jumal tänatud, et sellised ajad on möödas!

Heino Arumäe